

RECENZJE

PRZEMYSŁAW E. GĘBAL* | UNIwersytet warszawski/POLITECHNIKA ŚLĄSKA

Rozwój teorii i praktyki nauczania języka polskiego jako obcego i drugiego w latach 1950–2015.

Uwagi na marginesie *Glottodydaktyki polonistycznej...*

W.T. Miodunki

doi: <http://dx.doi.org/10.31286/JP.98.2.8>

Wstęp

Obserwując dzisiejszą naukową kondycję glottodydaktyki polonistycznej na arenie glottodydaktyki polskiej, można stwierdzić, że prezentuje się ona całkiem dobrze. W świadomości współczesnych specjalistów w zakresie nauczania języków jest traktowana jako względnie autonomiczny i dobrze rozwinięty filar glottodydaktyki, który w porównaniu z dydaktykami innych języków cieszy się coraz większym zainteresowaniem i uznaniem. Świadczy o tym fakt wkraczania na arenę polonistyczną nowej generacji badaczy i praktyków o akademickim rodowodzie neofilologicznym, którzy dotychczas koncentrowali się na badaniach poświęconych nauczaniu innych języków lub zajmowali się ich praktycznym nauczaniem.

Naturalnym podłożem opisywanej sytuacji jest oczywiście wzrastająca liczba cudzoziemców żyjących w Polsce lub zainteresowanych współpracą z naszym krajem, co bezpośrednio przekłada się na stały rozwój kursów polszczyzny jako języka obcego oraz drugiego i, co się z tym bezpośrednio wiąże, powstawanie nowych ośrodków polonistycznego kształcenia językowego, uruchamianie nauczycielskich specjalizacji glottodydaktycznych na uczelniach czy wprowadzanie integracyjno-inkluzyjnych zajęć językowo-kulturowych dla dzieci z doświadczeniem migracyjnym w polskich szkołach.

W takim kontekście edukacyjno-społecznym w 2016 roku ukazała się w krakowskiej oficynie Księgarnia Akademicka ważna dla wszystkich zajmujących się nauczaniem języka polskiego publikacja naukowa autorstwa Władysława T. Miodunki *Glottodydaktyka polonistyczna. Pochodzenie – stan obecny – perspektywy*. Ważna, gdyż jest pierwszym całościowym podsumowaniem rozwoju akademickiej glottodydaktyki szczegółowej zajmującej się kształceniem polonistycznym. Ważna, ponieważ wpisuje ów rozwój w szeroki kontekst rozwoju glottodydaktyki ogólnej w Polsce i Europie. Bardzo ważna, gdyż stanowi swoistą dokumentację rozwoju naukowego specjalistów budujących podstawy glottodydaktyki polonistycznej we wszystkich ośrodkach akademickich, podkreślając specyfikę funkcjonowania i specjalizację

* p.gebal@uw.edu.pl

badawczą każdego z nich z osobna i wszystkich razem, dokumentując tym samym dotychczasową współpracę i kreśląc perspektywy dalszego wspólnego rozwoju. Stanowi ona także podsumowanie naukowej drogi zawodowej jej autora, który powszechnie uważany jest za twórcę akademickiej glottodydaktyki polonistycznej. Podsumowanie, dodajmy, przygotowane w momencie jego przejścia na emeryturę.

Geneza monografii

Choć glottodydaktyka polonistyczna funkcjonuje w polskiej świadomości naukowej od około czterdziestu lat, trudno znaleźć publikacje będące podsumowaniem i bilansem jej ewolucji. Większość badaczy koncentrowała się dotąd na fragmentach jej rozwoju, nie podejmując wysiłku opracowywania syntez ukazujących funkcjonowanie całej dyscypliny. Znaleźć jednak można kilka publikacji, których zasadniczym celem było dokonanie podsumowań, przygotowywanych z różnych perspektyw (por. Gębał, Miodunka 2016).

W swojej *Glottodydaktyce polonistycznej...* odwołuje się do nich także W.T. Miodunka, doceniając podejmowane dotychczas próby. Stanowią one zresztą ważny punkt odniesienia dla jego analiz i wniosków. Ułatwiają dokonanie periodyzacji rozwoju glottodydaktyki polonistycznej, dokumentując elementy ewolucji dyscypliny oraz ukazując ją z różnych perspektyw. Do opracowań tych należą w pierwszej kolejności teksty autorstwa Jana Lewandowskiego z lat osiemdziesiątych minionego stulecia (wśród nich monografia *Nauczanie języka polskiego cudzoziemców w Polsce* z 1985 roku), publikacje piszącego te słowa z ostatnich lat (m.in. *Krakowska szkoła glottodydaktyki porównawczej na tle rozwoju glottodydaktyki ogólnej i polonistycznej* z 2014 roku) (zob. także Gębał 2008), prace podsumowujące rozwój poszczególnych polskich uniwersyteckich ośrodków glottodydaktyki polonistycznej (m.in. *Na chwałę i pożytek nasz wzajemny. Złoty jubileusz Polonicum* [Uniwersytet Warszawski] z 2006 roku, *Teksty i podteksty w nauczaniu języka polskiego jako obcego – 2. Jubileusz 50-lecia Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców* [Uniwersytet Łódzki] z 2010 roku, *W służbie języka i kultury. Jubileusz XX-lecia Centrum Języka i Kultury Polskiej dla Polonii i Cudzoziemców UMCS* z 2011 roku oraz *40 lat wrocławskiej glottodydaktyki polonistycznej* z 2014 roku), a także wcześniejsze teksty W.T. Miodunki o charakterze podsumowująco-bilansującym (Miodunka 2013; Miodunka, Gębał 2016). Dopełnieniem wymienionych publikacji jest tekst Grażyny Zarzyckiej z 2016 roku *O wspólnotcie dyskursywnej glottodydaktyków polonistycznych*, będący pierwszą analizą prezentującą kwestie tożsamości zawodowej specjalistów zajmujących się interesującym nas obszarem badawczym.

Książka W.T. Miodunki, choć jest opracowaniem syntetycznym, stawia sobie za cel szczególne udokumentowanie rozwoju glottodydaktyki polonistycznej. Tym samym różni się znacznie od powyższych opracowań, które syntetyzowały wybrane elementy składowe glottodydaktyki polonistycznej, nie wchodząc głębiej w konteksty poszczególnych etapów rozwoju i często jego „ludzkie” uwarunkowania.

Koncepcja *Glottodydaktyki polonistycznej...*

Wymienione powyżej publikacje stanowią oś koncepcji książki W.T. Miodunki. Otwiera ją opis elementów składowych glottodydaktyki polonistycznej jako dyscypliny naukowej z jej

definicją i próbą modelowania (w polemicznym odniesieniu do wcześniejszych propozycji zamieszczonych w pracach Jana Lewandowskiego i Przemysława E. Gębala). W dalszej kolejności znajdujemy szczegółową prezentację dorobku glottodydaktyki polonistycznej, widzianej z perspektywy metodyki nauczania i uczenia się języka polskiego jako obcego i drugiego (w odniesieniu do pierwotnej koncepcji metodyki nauczania polszczyzny cudzoziemców J. Lewandowskiego). Trzeci rozdział opracowania zawiera autorską koncepcję podziału glottodydaktyki polonistycznej na tworzące się subdyscypliny badawcze, odzwierciedlające poszczególne pola zainteresowań specjalistów uprawiających tę dziedzinę – z uwzględnieniem koncepcji subdyscyplin glottodydaktyki ogólnej autorstwa Waldemara Pfeiffera i P.E. Gębala (Pfeiffer 2001; Gębał 2014).

W rozdziale czwartym W.T. Miodunka bilansuje dotychczasowy rozwój nauczania polszczyzny jako języka obcego i drugiego w świetle wybranych koncepcji teorii innowacji funkcjonujących na gruncie nauk o zarządzaniu. Przeprowadzone wcześniej rozważania i analizy pozwalają autorowi pracy na dokonanie w jej kolejnym, piątym rozdziale periodyzacji rozwoju glottodydaktyki polonistycznej w latach 1950–2015 – w odniesieniu do wcześniejszych prób periodyzacji autorstwa J. Lewandowskiego i P.E. Gębala oraz periodyzacji rozwoju metodyki nauczania języków obcych w Polsce w ujęciu Hanny Komorowskiej (Lewandowski 1985; Gębał 2014; Komorowska 2007). Ostatni rozdział książki kreśli dalszy rozwój glottodydaktyki polonistycznej, a jej elementem składowym jest między innymi prezentacja wspólnoty dyskursywnej specjalistów zajmujących się polszczyzną jako językiem obcym i drugim (w odniesieniu do badań G. Zarzyckiej).

Pracę zamyka ważne stwierdzenie autora, który odnosząc się do podsumowania badań łódzkiej badaczki, wiąże dalszy rozwój glottodydaktyki polonistycznej z udokumentowanymi przez nią wysokimi ambicjami i planami samorealizacji zawodowej glottodydaktyków polonistycznych:

Najbardziej optymistyczne jest [...] zakończenie, ponieważ wynika z niego, że przedstawiciele najmłodszego pokolenia mają największe pragnienie wspięcia się na *glottopolonistyczny Olimp*. Optymistyczne, ponieważ świadczy o ambicjach członków najmłodszego pokolenia, od których zależy przecież przyszłość glottodydaktyki polonistycznej (Miodunka 2016: 359).

W ostatnim zdaniu swojej monografii W.T. Miodunka życzy młodej generacji wielu sukcesów, utożsamiając je z przyszłymi sukcesami całej glottodydaktyki polonistycznej.

Przyjęta koncepcja opisywanego opracowania pozwala na dokonanie głębszych analiz ukazujących złożoność procesu rozwoju glottodydaktyki polonistycznej. Stanowi z jednej strony prezentację bilansu dotychczasowej ewolucji całej dyscypliny, z drugiej zaś projektuje jej dalszy rozwój w odniesieniu do rozwijających się obszarów w ramach naturalnie kształtujących się subdyscyplin. Ich charakter badawczy nie ma, jak zauważa sam autor, charakteru projektującego, jak w opracowaniach W. Pfeiffera i P.E. Gębala. Jest odzwierciedleniem dotychczasowego rozwoju poszczególnych subdyscyplin, ukształtowanego w naturalny sposób przez konkretnych badaczy zainteresowanych wybranymi elementami składowymi glottodydaktyki.

Wprowadzenie do rozważań koncepcji innowacji uświadamia czytelnikowi publikacji wagę i wpływ na dalszy rozwój całej dyscypliny konkretnych przedsięwzięć badawczych i programowych, które ułatwiały wkraczanie glottodydaktyki polonistycznej na arenę glottodydaktyki europejskiej, przyspieszając jej rozwój oraz otwierając ją na badaczy zajmujących się dydaktykami innych języków. Do milowych kroków rozwoju koncepcji pedagogicznych i programowych W.T. Miodunka zalicza uruchomienie systemu certyfikacji języka polskiego jako obcego, opracowanie podręczników do nauczania sprawności pisania, wprowadzenie do praktyki badawczej i dydaktycznej podejścia komunikacyjnego oraz systemowe wdrażanie nauczania języka polskiego jako drugiego (Miodunka 2016: 252–299).

Propozycja periodyzacji glottodydaktyki polonistycznej uwidacznia metodologiczne zróżnicowanie poszczególnych etapów rozwoju badań i ich znaczenie dla kształtowania się świadomości badawczej specjalistów uprawiających tę dyscyplinę. Zdaniem Miodunki dotychczasowy rozwój glottodydaktyki polonistycznej kształtował się w ramach trzech zasadniczych etapów: okresu polonistycznego językoznawstwa stosowanego do nauczania cudzoziemców polszczyzny (lata 1950–1992), okresu kształtowania się naukowej glottodydaktyki polonistycznej (lata 1993–2003) oraz współczesnego okresu glottodydaktyki polonistycznej opartej na standardach europejskich (od roku 2004 do chwili obecnej).

Dzięki włączaniu do perspektyw glottodydaktyki polonistycznej mocnych i słabych stron jej obecnego rozwoju oraz ich powiązaniu ze wspólnotą dyskursywną badaczy i praktyków udało się autorowi temu uzyskać realny kształt sugerowanych kroków dalszego rozwoju, które odniesione do współczesnych sukcesów i porażek stanowią projekcję możliwą do spełnienia w stosunkowo nieodległym czasie. To w zamyśle Miodunki realny plan rozwoju dyscypliny. Ważny i interesujący dla kolejnej generacji badaczy i decydentów.

Trudno też nie docenić dogłębnie przemyślanej koncepcji tomu. Składają się nań: pokazanie dotychczasowego rozwoju glottodydaktyki polonistycznej, uświadomienie jego wartości i związków ze współczesną glottodydaktyką ogólną oraz zachęcenie do dalszego współkreowania jej sukcesów, powiązanych z samorealizacją badaczy. Nadanie publikacji charakteru humanistycznego, w znacznym stopniu monitorującego rozwój poszczególnych ośrodków i reprezentujących je badaczy, wydaje się w dużym stopniu uwiarygodniać przyjęte założenia. Te ambitne cele są jak najbardziej możliwe do szybkiego osiągnięcia, czego autorowi monografii i glottodydaktyce polonistycznej należy szczerze życzyć.

W wymiarze szczegółowym warto byłoby się, moim zdaniem, zastanowić nad uzupełnieniem listy innowacji w zasadniczy sposób kształtujących rozwój glottodydaktyki polonistycznej o przynajmniej dwa elementy. Mam tutaj na myśli wprowadzanie podejścia międzykulturowego oraz dydaktyki zorientowanej na podejmowanie działań. Pierwszy z nich uruchomił nader ważną dyskusję nad integracją komponentu kulturowego z praktyczną nauką języka oraz zaowocował szeregiem istotnych badań i opracowań. Dzięki nim udało się w krótkim czasie przejść od nauczania monokulturowego do dydaktyki między- i transkulturowej, również w wymiarze badań w zakresie tzw. ukrytych programów (zob. m.in. Garncarek 1997, 2006; Zarzycka 2000, 2008; Burzyńska 2002; Schmidt 2004; Gębał 2004, 2010; Kajak 2010; Czerkies 2012; Rabczuk 2013; Stankiewicz, Żurek 2014; Zarzeczny 2016; Janowska, Gębał (red.) 2016).

Podejście działaniowe, choć w znacznie mniejszym dotąd stopniu, uruchomiło proces realizacji projektów badawczych nowej generacji i zaowocowało ważnymi publikacjami (m.in. Janowska 2011; Baran 2015; Gębał 2016; Gębał, Kołsut 2017). W fazie realizacji znajdują się obecnie konkretne projekty podręcznikowe oraz opracowania programowe (m.in. do nauczania języków dla potrzeb specjalistycznych), które w znaczący sposób odróżniają się od wcześniejszych generacji tego typu materiałów.

Analizując szczegółowo koncepcję tworzących się subdyscyplin glottodydaktyki polonistycznej, mam pewne wątpliwości w kwestii glottodydaktyki porównawczej. Moja autorska propozycja określenia tym mianem znacznego dorobku dotychczasowej glottodydaktyki polonistycznej, zgromadzonego głównie w ośrodku krakowskim W.T. Miodunki, tylko je wzmacnia. Komparatywizm glottodydaktyczny był bowiem w moich zamierzeniach opisem nowej, odmiennej metody, w której efekcie udało się docelowo wzbogacać dorobek w poszczególnych obszarach (tutaj w ramach subdyscyplin) glottodydaktyki polonistycznej. Glottodydaktykę porównawczą traktowałbym zatem jako metodę badawczą, a nie subdyscyplinę. Ma ona zapewne w dużym stopniu charakter dyscyplinotwórczy, nie jest jednak raczej sama w sobie jedną z nich. Aby zobrazować opisywane wątpliwości, posłużę się inną subdyscypliną wskazaną w książce Miodunki. Opisywane w trzecim rozdziale badania akwizycji języka polskiego jako obcego i drugiego, choć zostały określone jako „badania”, cechują się jednak odmiennością pola badawczego, skupiając się na aspekcie uczenia się lub nabywania języka, będącego pochodną szeroko pojmowanych działań psycholingwistycznych. Stanowią one dzisiaj swoistą opozycję dociekań badawczych w stosunku do umiejscowionych na drugim krańcu badań o charakterze pedagogicznym, które w koncepcji subdyscyplin Miodunki słusznie przypisane zostają do tradycyjnie ujmowanej metodyki nauczania języka polskiego jako obcego i drugiego.

Metodologiczny charakter periodyzacji rozwoju glottodydaktyki polonistycznej w latach 1950–2015, sugerowany przez odwołania do językoznawstwa i autonomicznie kształtujących się technik badawczych naukowej glottodydaktyki, może rodzić nieznaczne wątpliwości w kwestii ostatniego okresu, określonego jako glottodydaktyka oparta na standardach europejskich. Standardy te wpłynęły zapewne na kształt programów kształcenia, podręczników oraz ułatwiły uruchomienie procesu certyfikacji, nie zmieniły jednak zasadniczo wykorzystywanej metodologii badań, pozostawiając w głównym nurcie dociekania glottodydaktyczne realizowane w zgodzie z założeniami metodologii badań społecznych i humanistycznych, które w pełni przypisujemy drugiemu okresowi kształtowania się glottodydaktyki polonistycznej.

Glottodydaktyka polonistyczna to jednak nie tylko obszar badań. To też działalność dydaktyczna, która wpływając na realizowane projekty badawcze, w dużym stopniu stanowi obszar zainteresowań Miodunki. Połączenie tych dwóch zakresów musiało przełożyć się na zaproponowany w książce kształt periodyzacji, który w sumie odpowiada istniejącemu stanowi rzeczy.

Rozważania terminologiczne zawarte w tomie

Ważnym elementem rozwoju glottodydaktyki polonistycznej jako dziedziny naukowej jest podjęcie w monografii Miodunki rozważań terminologicznych. Niemal całkowity ich

dotychczasowy brak uniemożliwił profesjonalne rozważania metaprzmiotowe nad istotą glottodydaktyki polonistycznej jako bytu naukowego, umiejscawiając ją tym samym często na peryferiach rozważań w zakresie glottodydaktyki ogólnej.

Podjęte przez J. Lewandowskiego wcześniejsze próby rozwiązań terminologicznych nie były znane szerzej środowisku glottodydaktyków polonistycznych. Drobiazgowość podejmowanych rozważań i ich prognozujący charakter nie służyły promocji i wdrażaniu nowych koncepcji. Modelowanie glottodydaktyki polonistycznej J. Lewandowskiego i P.E. Gębala, bez formułowania definicji konstytuujących akademicki wymiar nauczania polszczyzny cudzoziemców, również nie przyniosło efektów w postaci zainteresowania prowadzeniem rozważań o charakterze metarefleksyjnym w odniesieniu do glottodydaktyki polonistycznej.

Tym samym definicje i rozważania terminologiczne Miodunki nadrabiają lata zaległości glottodydaktyki polonistycznej w stosunku do dydaktyk innych języków. Szczególnego znaczenia nabiera sformułowana na końcu pierwszego rozdziału książki definicja samej dziedziny, którą przytaczamy poniżej:

Glottodydaktyka polonistyczna jest dziedziną nauk humanistycznych zajmującą się badaniem procesu nauczania i uczenia się polszczyzny jako języka obcego i drugiego. Przekonanie o powiązaniu i wzajemnej determinacji procesów nauczania i uczenia się powinno prowadzić do podniesienia efektywności obu procesów w wyniku wykorzystania ogólnej wiedzy glottodydaktycznej (Miodunka 2016: 54).

Swoją definicją Miodunka wiąże glottodydaktykę polonistyczną bezpośrednio z glottodydaktyką ogólną i pośrednio z glottodydaktykami szczegółowymi innych języków, widząc ją jako dyscyplinę uprawnioną z jednej strony do korzystania z dorobku glottodydaktyki *sensu largo*, z drugiej zaś w pełni predestynowaną do wzbogacania dorobku innych glottodydaktyk szczegółowych i tym samym glottodydaktyki ogólnej. Uczenie się i nauczanie polszczyzny traktuje jako dziedzinę nauk humanistycznych, wpisując glottodydaktykę polonistyczną w obecną w europejskiej glottodydaktyce emancypację, uwalniając ją od silnych związków z językoznawstwem.

W dalszej części swojej definicji Miodunka charakteryzuje szczegółowe obszary działania glottodydaktyki polonistycznej, odnosząc je bezpośrednio do swej koncepcji subdyscyplin. Gwoli ścisłości wymienię je teraz. Są nimi:

[...] metodyka nauczania języka polskiego jako obcego i drugiego, uważana teraz za jedną z subdyscyplin glottodydaktyki, do których zaliczamy też: pedeutologię polonistyczną, akwizycję języka polskiego jako obcego i drugiego, polonistyczne językoznawstwo dydaktyczne, preparację i ewaluację materiałów glottodydaktycznych, nauczanie i uczenie się języka polskiego jako obcego i drugiego wspomagane komputerowo, sytuację polonistyki i nauczania języka polskiego jako obcego w poszczególnych krajach i regionach świata, politykę językową w zakresie promocji i nauczania polszczyzny w świecie, historię nauczania języka polskiego jako obcego i drugiego oraz glottodydaktykę porównawczą (Miodunka 2016: 54).

Uzupełniając swoją definicję, Miodunka lokalizuje glottodydaktykę polonistyczną jako jedną z glottodydaktyk szczegółowych konstytuujących glottodydaktykę polską, istniejącą od około pięćdziesięciu lat. Jej specyfika i zróżnicowany w stosunku do innych glottodydaktyk szczegółowych obszar dociekań, koncentrujący się na nauczaniu cudzoziemców, skłania do refleksji nad zasadnością przypisania obszarowi uczenia się i nauczaniu polszczyzny jako języka obcego i drugiego większej autonomii naukowej. Traktując glottodydaktykę polonistyczną jako element glottodydaktyki ogólnej, jesteśmy świadomi naszej odmienności i wielowarstwowości procesów badawczych. Tak sformułowane założenie jest w pełni zgodne z akademickim funkcjonowaniem pokrewnych glottodydaktyk w rzeczywistości europejskiej.

Mocne i słabe strony glottodydaktyki polonistycznej

Ważnym elementem publikacji W.T. Miodunki są nakreślone przez niego możliwości dalszego rozwoju glottodydaktyki polonistycznej. Ostatni rozdział pracy, prezentujący przyszłościowe wizje twórcy krakowskiej szkoły glottodydaktyki polonistycznej, rozpoczyna bilans jej mocnych i słabych stron. Obejmuje on zbiór wniosków odnoszących się do kontekstu funkcjonowania glottodydaktyki polonistycznej. Autor wychodzi z założenia, że rozwój polonistycznych badań glottodydaktycznych i tworzonych na ich podstawie koncepcji programowych i dydaktycznych uzależniony jest w pełni od sposobu postrzegania glottodydaktyki polonistycznej w środowisku akademickim i pozaakademickim. Pisząc o drugim z nich, ma na myśli decydentów wpływających na możliwości realizacji oraz finansowania różnych inicjatyw badawczych i dydaktycznych. Podkreśla również znaczenie świadomości rozwoju glottodydaktyki polonistycznej w tych kręgach. Bo choć w społeczeństwie polskim dostrzega się coraz większą liczbę cudzoziemców posługujących się polszczyzną w naszym otoczeniu, nie zastanawiamy się zwykle, jak do tego doszło, że nauczyli się naszego języka.

W swojej monografii Miodunka przedstawił po pięć mocnych i słabych stron obecnego rozwoju glottodydaktyki polonistycznej. Zamieszczam je poniżej w jednej wspólnej tabeli, by przejrzysto ukazać, jak z sobą korelują i wzajemnie się warunkują (patrz tab. 1). Nieco przewrotnie w stosunku do omawianej publikacji prezentuję je w odwrotnej kolejności, zaczynając od mocnych stron, a kończąc na słabych. Zabieg taki dość wyraźnie ukazuje dużą pracę, jaką wykonało środowisko polskich glottodydaktyków, podkreślając jednocześnie niewielką wciąż świadomość jej rozwoju w kręgu decydentów i znacznej części praktyków nauczania.

Środowisku glottodydaktyków polonistycznych udało się nadrobić zapóźnienia w stosunku do dydaktyk innych języków, ważniejszych ze względu na ich wartość komunikacyjną i od lat dobrze zakorzenionych w systemach edukacyjnych poszczególnych państw. Przekonanie o wartości glottodydaktyki polonistycznej wśród samych glottodydaktyków zaowocowało uruchomieniem i dobrym funkcjonowaniem procesu kształcenia przyszłych nauczycieli i lektorów języka polskiego jako obcego. Udało się także opracować szereg kompendiów i opracowań dydaktycznych, które służąc studentom nowo powoływanych specjalizacji jako podręczniki, podsumowywały dotychczasowy stan rozwoju poszczególnych zagadnień konstytuujących glottodydaktykę polonistyczną. Temu procesowi towarzyszyło wydawanie podręczników i pomocy dydaktycznych na poziomie zbliżonym do europejskiego.

Owe mocne strony wciąż ścierają się ze wspomnianą niską świadomością ich wartości i użyteczności społecznej. Jej skutkiem jest brak centralnie kreowanych instrumentów, umożliwiających dalszy rozwój naszej dziedziny.

Tabela 1. Mocne i słabe strony rozwoju glottodydaktyki polonistycznej według W.T. Miodunki (2016: 339–341)

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
Postępująca integracja ośrodków polonistyki zagranicznej z krajowymi placówkami polonistycznymi.	Brak konsekwentnej polityki państwa polskiego w zakresie promocji i nauczania polszczyzny w świecie.
Nadrobienie znacznego opóźnienia, widocznego w dydaktyce JPJO w latach 60., 70. i 80. XX wieku.	Konsekwentne lekceważenie przez przedstawicieli państwa polskiego argumentów fachowców.
Szybki rozwój akademickich form kształcenia przyszłych nauczycieli języka polskiego jako obcego i drugiego w postaci studiów podyplomowych, magisterskich i licencjackich.	Wizja nauczyciela języka polskiego do wszystkiego w świadomości przedstawicieli władz ministerstw.
—	Brak świadomości wśród znacznej części glottodydaktyków polonistycznych osiągnięć szkół prywatnych zajmujących się nauczaniem JPJO.
Umocnienie się środowiska badaczy glottodydaktyki polonistycznej dzięki nowej generacji wykształconych specjalistów.	Pokutujące wśród praktyków przekonanie, że skuteczne nauczanie polszczyzny jako języka obcego na poziomie akademickim może się odbywać bez zaplecza naukowego.
Przygotowywanie kompendiów i monografii, podsumowujących naszą dotychczasową wiedzę o różnych aspektach glottodydaktyki polonistycznej.	—

Istotnym, choć moim zdaniem nie dość podkreślanym przez Miodunkę elementem warunkującym dalszy rozwój glottodydaktyki polonistycznej, jest większe zainteresowanie nauczycieli akademickich zaangażowanych w nauczanie cudzoziemców prowadzeniem badań o charakterze *stricte* glottodydaktycznym. Panująca jeszcze dziś sytuacja, w której pracownicy uniwersyteckich ośrodków kształcenia polonistycznego cudzoziemców realizują się dydaktycznie w obszarze nauczania polszczyzny, a naukowo w zupełnie innych badaniach z zakresu polonistyki bądź neofilologii, nie powinna być w tak dużym stopniu tolerowana. Choć sytuacja ta przypomina podobne praktyki panujące przed laty w pokrewnych europejskich dydaktykach, powszechnie wiadomo, że większe zaangażowanie nauczających w badania glottodydaktyczne przyspiesza rozwój nauczania poszczególnych języków. Tak właśnie stało się w wypadku nauczania angielskiego, niemieckiego, francuskiego i innych języków europejskich.

Na bazie subdyscyplin proponowanych we wcześniejszej części monografii Miodunka dzieli się z czytelnikami swojej książki konkretnymi przykładami projektów badawczych, które jego zdaniem mogą, a nawet powinny być podjęte w najbliższej przyszłości. Prezentujemy je w tabeli 2. W tej części tomu metodyka nauczania języka polskiego jako obcego, utożsamiana przed laty z całą glottodydaktyką, staje się jedną z dziewięciu równolegle rozwijających się subdyscyplin.

Tabela 2. Perspektywy badawcze tworzących się subdyscyplin glottodydaktyki polonistycznej (por. Miodunka 2016: 342–351)

SUBDYSCYPLINA	PERSPEKTYWY BADAWCZE
Akwizycja języka polskiego	Badania podłużne, trwające od roku do kilku lat, dokumentujące proces nabywania języka (studia przypadków)
Językoznawstwo glottodydaktyczne	Gramatyki kontrastywne
Preparacja i ewaluacja materiałów glottodydaktycznych	Analizy i prace syntetyczne porównujące podręczniki i pomoce dydaktyczne
Wspomagane komputerowo nauczanie polszczyzny jako języka obcego i drugiego	Opracowania analizujące poszczególne aspekty nauczania CALL
Sytuacja polonistyki i nauczania języka polskiego jako obcego w poszczególnych krajach	Opracowania uogólniające obserwacje na poziomie poszczególnych krajów i regionów
Historia nauczania polszczyzny jako języka obcego i drugiego	Prace na temat historii dawnej nauczania języka polskiego jako obcego
Glottodydaktyka porównawcza	—
Pedeutologia polonistyczna	Perspektywy zatrudniania absolwentów glottodydaktycznych studiów polonistycznych
Metodyka nauczania języka polskiego jako obcego i drugiego	Badania skuteczności poszczególnych podejść do nauczania języka polskiego jako obcego

Zamieszczone w *Glottodydaktyce polonistycznej...* wskazówki dla specjalistów młodszych generacji stanowią jedynie przykłady możliwych projektów badawczych. Nie są to wszakże możliwości jedyne i dlatego uzupełniam je o dodatkowe pomysły, które w bezpośredni sposób łączą się z tymi proponowanymi przez Miodunkę.

W obszarze językoznawstwa glottodydaktycznego warto wspomnieć o badaniach wpisujących się w nurt wielojęzyczności. Postrzeganie uczących się jako osób podejmujących naukę polszczyzny po innych językach obcych (w różnych konstelacjach językowych) powinno stać się jednym z kierunków badawczych polonistycznego językoznawstwa glottodydaktycznego, warunkującym rozwój nauczania polszczyzny w powiązaniu z dydaktyką wielojęzyczności. Tematyka ta została już częściowo podjęta w dyskusji panelowej podczas Światowego Kongresu

Polonistów na Uniwersytecie Śląskim, zorganizowanej przez W.T. Miodunkę i zaproszone przez niego osoby.

Wskazówka ta dotyczy także obszaru ewaluacji i preparacji materiałów dydaktycznych do nauki polszczyzny. W wymiarze praktycznym mam na myśli opracowywanie pomocy dydaktycznych uwzględniających najczęściej powtarzające się konstelacje językowe u osób podejmujących naukę polszczyzny. Większe zainteresowanie aspektami wielojęzycznymi wpłynęłoby zapewne także na, nieco odmienny od dotychczasowego, rozwój metodyki nauczania polszczyzny jako języka obcego, wzbogacając tym samym tę subdyscyplinę glottodydaktyki polonistycznej o nowe koncepcje i kierunki.

Obszar badawczy pedeutologii polonistycznej z kolei warto uzupełnić o badania w zakresie tożsamości zawodowej nauczycieli polszczyzny jako języka obcego, drugiego i odziedziczonego. Do godnych podjęcia wątków badawczych wciąż nieistniejącego formalnie w wymiarze legislacyjnym zawodu nauczyciela języka polskiego jako obcego i drugiego należą m.in. dobrostan zawodowy, świadomość wykonywanej pracy oraz kwestie wypalenia zawodowego.

Badania w zakresie technologii komunikacyjnych warto uzupełnić o wykorzystywanie technologii mobilnych, odgrywających coraz większą rolę w komunikacji międzyludzkiej.

Wymienione powyżej propozycje inicjatyw badawczych stanowią uzupełnienie kierunków wskazanych przez W.T. Miodunkę. Należy je postrzegać jako kolejne zbiory pomysłów i uzupełniać o własne, autorskie.

Podsumowanie

Dalszy rozwój glottodydaktyki polonistycznej uzależniony będzie w dużym stopniu od ogólnej sytuacji geopolitycznej oraz otwartości Polski na cudzoziemców. Przychylność wobec nich zagwarantuje specjalistom zajmującym się nauczaniem polszczyzny większą liczbę uczących się.

Aby móc jednak rozwijać profesjonalną akademicką glottodydaktykę polonistyczną, nie wystarczy nauczać polszczyzny i promować ją wśród cudzoziemców. Trzeba ją badać w różnych kontekstach edukacyjnych, weryfikować nowe techniki nauczania oraz dokonywać podsumowań, publikując monografie syntetyczne. Milowy krok w tej kwestii został już wykonany. *Glottodydaktyka polonistyczna...* Władysława T. Miodunki z 2016 roku to praca dokumentująca cały dotychczasowy rozwój nauczania polszczyzny jako języka obcego i drugiego. Rozwój, który w następujący sposób podsumowuje znany wszystkim w środowisku glottodydaktyków japoński polonista Tokimasa Sekiguchi:

Jestem pełen podziwu dla szybkiego rozwoju glottodydaktyki w zakresie nauczania języka polskiego jako obcego. Osiągnięcia w tej dziedzinie w ciągu ostatnich 20 lat są naprawdę imponujące – zarówno teoretyczne, jak i praktyczne (T. Sekiguchi, Światowy Kongres Polonistów, 2014, za: Miodunka 2016: 6).

Glottodydaktyka polonistyczna... W.T. Miodunki to jednak przede wszystkim dzieło urzeczywistniające istnienie glottodydaktyki polonistycznej jako dziedziny badań naukowych.

Bibliografia

- Baran M. 2015: *Dydaktyka kultury a podejście ukierunkowane na działanie w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, „Postscriptum Polonistyczne”, nr 2(16), s. 185–194.
- Burzyńska A. 2002: *Jakże rad bym się nauczył polskiej mowy... O glottodydaktycznych aspektach relacji język a kultura w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław.
- Czerkies T. 2012: *Tekst literacki w nauczaniu języka polskiego jako obcego (z elementami pedagogiki dyskursywnej)*, Księgarnia Akademicka, Kraków.
- Dąbrowska A., Dobesz U. (red.) 2014: *40 lat wrocławskiej glottodydaktyki polonistycznej. Teoria i praktyka*, Atut, Wrocław.
- Garncarek P. 1997: *Świat języka polskiego oczami cudzoziemców*, Wydział Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego, DiG, Warszawa.
- Garncarek P. 2006: *Przestrzeń kulturowa w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, Wydział Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.
- Gębał P.E. 2004: *Realizacja w podręcznikach do nauczania języków polskiego i niemieckiego jako obcych. Analiza porównawcza programów i pomocy dydaktycznych*, niepublikowana rozprawa doktorska, Uniwersytet Jagielloński, Kraków.
- Gębał P.E. 2008: *W stronę podstaw dydaktyki języka polskiego jako obcego. Próba bilansu polonistycznej myśli glottodydaktycznej*, [w:] W.T. Miodunka, A. Seretny (red.), *W poszukiwaniu nowych rozwiązań. Dydaktyka języka polskiego jako obcego u progu XXI wieku*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków, s. 79–90.
- Gębał P.E. 2010: *Dydaktyka kultury polskiej w kształceniu językowym cudzoziemców*, Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych „Universitas”, Kraków.
- Gębał P.E. 2014: *Krakowska szkoła glottodydaktyki porównawczej na tle rozwoju glottodydaktyki ogólnej i polonistycznej*, Księgarnia Akademicka, Kraków.
- Gębał P.E. 2016: *Von der Didaktik der Fachtexte zur Didaktisierung des Sprachbedarfs. Theorie und Praxis des berufsorientierten PaF-Unterrichts*, [w:] E. Baglajewska-Miglus, T. Vogel (red.), *Fachsprachenunterricht – Lehren und Lernen am Beispiel des Polnischen als Fremdsprache*, Shaker Verlag, Aachen, s. 34–47.
- Gębał P.E., Kołsut S. 2017: *The task-based-approach in theory and practice of foreign languages teaching in Poland*, [w:] R. Ruiz-Cecilia, A. Lopes (red.), *Current issues in languages teaching. Developing and innovating approaches in the language classroom*, Editorial Académica Española, Saarbrücken, s. 45–52.
- Gębał P.E., Miodunka W.T. 2016: *Współczesne tendencje rozwoju glottodydaktyki europejskiej w dorobku glottodydaktyki polonistycznej (na podstawie materiałów konferencji Stowarzyszenia „Bristol”)*, [w:] W. Próchniak, M. Smoleń-Wawrzusiszyn (red.), *Nauczanie języka polskiego jako obcego. Tradycje i innowacje*, Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin, s. 15–36.
- Janowska I. 2011: *Podejście zadaniowe do nauczania i uczenia się języków obcych. Na przykładzie języka polskiego jako obcego*, Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych „Universitas”, Kraków.
- Janowska I., Gębał P.E. (red.) 2016: *O lepsze jutro studiów polonistycznych w świecie. Glottodydaktyka polonistyczna dziś*, Księgarnia Akademicka, Kraków.
- Kajak P. 2010: *Kultura popularna w procesie nauczania języka polskiego jako obcego*, niepublikowana rozprawa doktorska, Uniwersytet Warszawski, Warszawa.
- Komorowska H. 2007: *Metodyka nauczania języków obcych w Polsce (1957–2007). 50 lat czasopisma „Języki Obce w Szkole” z wyborem tekstów z lat 1957–2007*, Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli, Warszawa.
- Lewandowski J. 1985: *Nauczanie języka polskiego cudzoziemców w Polsce. Monografia glottodydaktyczna*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.
- Mazur J., Dunin-Dudkowska A., Małycka A., Sobstyl K. (red.) 2011: *W służbie języka i kultury. Jubileusz XX-lecia Centrum Języka i Kultury Polskiej dla Polonii i Cudzoziemców UMCS*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.
- Miodunka W.T. 2013: *Innowacje w glottodydaktyce polonistycznej*, [w:] J. Mazur, A. Małycka, K. Sobstyl (red.), *Glottodydaktyka polonistyczna w obliczu dynamiki zmian językowo-kulturowych i potrzeb społecznych*, t. 1, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin, s. 23–40.
- Miodunka W.T. 2016: *Glottodydaktyka polonistyczna. Pochodzenie – stan obecny – perspektywy*, Księgarnia Akademicka, Kraków.
- Miodunka W.T., Gębał P.E. 2016: *From the Poznan School of Applied Linguistics to the Cracow School of Comparative Glottodidactics. The past, the present and the future of Polish Glottodidactics*, „Glottodidactica” XLIII, nr 2, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań, s. 39–62 (online: doi: <https://doi.org/10.14746/gl.2016.43.2.02>).

- Pfeiffer W. 2001: *Nauka języków obcych. Od praktyki do praktyki*, Wagros, Poznań.
- Rabczuk A. 2013: *Polska grzeczność językowa w praktyce glottodydaktycznej. Wybrane aspekty*, niepublikowana rozprawa doktorska, Uniwersytet Warszawski, Warszawa.
- Rohozińska E., Skura M., Piasecka A. (red.) 2006: *Na chwałę i pożytek nasz wzajemny. Złoty jubileusz Polonicum*, Uniwersytet Warszawski, Warszawa.
- Schmidt S. 2004: *Kompetencja komunikacyjna Niemców w polskich aktach grzeczności językowej. Perspektywa glottodydaktyczna*, Akademia Humanistyczna im. Aleksandra Gieysztora w Pułtusku, Pułtusk.
- Stankiewicz K., Żurek A. 2014: *Ukryty program nauczania polskiego i niemieckiego jako języków obcych. Konteksty kulturowe*, Leksem, Łask.
- Zarzewny G. 2016: *Dyskurs glottodydaktyczny w podręcznikach do nauczania języka polskiego jako obcego wydanych w USA i Wielkiej Brytanii po 1945 r.*, niepublikowana rozprawa doktorska, Uniwersytet Wrocławski, Wrocław.
- Zarzycka G. 2000: *Dialog międzykulturowy. Teoria oraz opis komunikowania się cudzoziemców przyswajających język polski*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Zarzycka G. 2008: *Opis pedagogiki zorientowanej na rozwój kompetencji i wrażliwości interkulturowej*, [w:] W.T. Miodunka, A. Seretny (red.), *W poszukiwaniu nowych rozwiązań. Dydaktyka języka polskiego jako obcego u progu XXI wieku*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków, s. 79–90.
- Zarzycka G. 2016: *O wspólnocie dyskursywnej glottodydaktyków polonistycznych*, [w:] I. Janowska, P.E. Gębal (red.), *O lepsze jutro studiów polonistycznych w świecie. Glottodydaktyka polonistyczna dziś*, Księgarnia Akademicka, Kraków, s. 15–34.
- Zarzycka G., Rudziński G. (red.) 2010: *Teksty i podteksty w nauczaniu języka polskiego jako obcego – 2. Jubileusz 50-lecia Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.

Summary

The development of theory and practice of teaching Polish as a foreign and second language in the years 1950–2015. Some comments on *Glottodydaktyka polonistyczna...* by W.T. Miodunka

Keywords: didactics of Polish language, Polish as a foreign language, Polish as a second language, comparative foreign language didactics.

Although teaching Polish as a foreign language (didactics of Polish language) has been present in the Polish scientific mind for about forty years, it is difficult to find publications that would constitute a summary and assessment of its evolution. The majority of researchers have concentrated so far on fragments of its development but have not undertaken the effort of compiling all synthetic papers exhibiting how the entire discipline works. There are, however, several publications, whose main aim has been to prepare summaries, focusing on the problem from different perspectives. One of them is *Glottodydaktyka polonistyczna...* by W.T. Miodunka from 2016. This article is a polemic discussion with the concept as well as themes which Miodunka has explored in his article.